

для менеджерів, які вже отримують дуже багато інформації, а більшість СППР можуть збільшити їх перевантаження.

Системи підтримки прийняття управлінських рішень є досить молодою наукою, що поступово стає все більш необхідною для економіки та бізнесу, а отже для суспільства в цілому. Необхідність комп'ютерної підтримки прийняття рішень в економіці та бізнесі нині зумовлена дією низки об'єктивних причин. Та все ж існують проблеми серед менеджерів, що не сприяють активному та повноцінному застосуванню СППР. Тож слід розуміти які складнощі виникають серед менеджерів за для їх подолання і оптимізації діяльності економії та бізнесу.

Отже, система підтримки прийняття рішень являє собою взаємодіючу з іншими системами комп'ютеризовану систему для надання допомоги менеджерам у процесі прийняття рішень.

#### **Інформаційні джерела :**

1. *Ситник В. Ф.* Системи підтримки прийняття рішень: Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2003.
2. *Ситник В. Ф., Гордієнко І. В.* Системи підтримки прийняття рішень: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2003.
3. *Watson, Hugh J., Houdeshel, George and Rainer R. Kelly.* Building Executive Information Systems and other Decision Support Applications. New York: John Wiley & Sons Inc, 1997.

## **ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ**

**Болод Н.В. здобувач вищої освіти**

**Миколаївський національний аграрний університет**

Оскільки процес формування витрат відбувається безпосередньо на

сільськогосподарських підприємствах, то вивчати і будувати його треба саме на прикладі конкретної господарської одиниці з урахуванням всіх особливостей технології та організації виробничого процесу. Описати механізм формування витрат — значить відшукати всі чи принаймні головні безпосередні фактори, що впливають на масу витрат, а також дати якісну та кількісну характеристику цього впливу.

Характерними особливостями сільського господарства є його сезонний характер, незбігання робочого періоду з періодом виробництва, сезонне, а іноді одноразове надходження продукції. В рослинництві це майже загальне правило. Виробництво починається за рік чи два до моменту реального надходження продукції. Початок процесу виробництва можна розглядати як початок виконання виробничої програми відповідної галузі — рослинництва або тваринництва[13].

Виробнича програма є планом використання ресурсів для одержання певного обсягу продукції і має багато параметрів. В рослинництві це посівні площі, обсяги застосування технологічних матеріалів, необхідна кількість силових та робочих машин, робочої сили. Очевидно, було б правомірним шукати зв'язок суми витрат з названими параметрами виробничої програми. І такий зв'язок справді існує. Багато витрат рослинництва залежать від площі оброблюваної землі. Практично до них відносяться витрати пального на лущення стерні, оранку, культивуацію, боронування та інші агротехнічні заходи. З площею пов'язана і кількість використовуваних технологічних матеріалів: насіння, добрив, засобів захисту рослин. При відрядній оплаті праці, коли для її нарахування працівникам використовуються норми виробітку, загальна кількість витрачених людино-годин щодо тієї чи іншої культури також залежить від посівної площі. Те ж саме можна сказати про воду для зрошення та й кількість самої техніки для обробітку. Проте і в цьому випадку слід звернутись саме до механізму нарахування амортизації. Можна констатувати саму загальну залежність кількості техніки від посівної площі. Але для конкретного господарства цей парк машин відносно

стабільний. Загальна ж сума амортизації безпосередньо залежить від балансової вартості машин (будівель, споруд) та норм амортизаційних відрахувань, а не посівної площі. Тобто з посівною площею пов'язане використання тих ресурсів, що нормуються на одиницю площі (праці, добрив, засобів захисту рослин, поливної води), з поголів'ям тварин на 1 голову або 1 ц продукції (праці, кормів, захисту тварин) [14].

Проте для технологічних матеріалів це справедливо лише як для носіїв певної агротехнологічної функції. Так в рослинництві з добривами необхідно внести потрібну кількість поживних речовин; вагова норма посівного матеріалу повинна містити необхідну кількість життєздатного насіння; засоби захисту рослин безпосередньо чи в робочому розчині мають бути достатніми для знищення шкідників, хвороб чи бур'янів. Але й самі технологічні матеріали як фізична маса також потребують витрат на їх підготовку, вивезення в поле, навантаження, розвантаження тощо. З цих позицій їх також є правомірно розглядати як фактори формування витрат. У відповідності з діючими правилами охорони праці спеціальний одяг та взуття видаються за нормами на одного працівника, що дає підстави розглядати кількість працівників також як один із безпосередніх чинників суми витрат [3].

Щодо продукції рослинництва, то вона починає формувати витрати лише тоді, коли з'явиться окремо як фізична маса. Звичайно, існують норми витрат поживних речовин добрив у розрахунку на одиницю врожаю продукції. Але вони скоріше статистичні, аніж функціональні. Тобто, валовий збір у рослинництві залежить від кількості внесених добрив статистично, але з певною імовірністю. Тому в практичному плані в господарських розрахунках кількість добрив доцільніше розглядати як похідне від площі, а не від кількості продукції [12].

Таким чином, поглиблений аналіз механізму формування витрат в рослинництві показує, що факторами їх загальної суми щодо окремої культури правомірно й доцільно вважати параметри виробничої програми:

площу, технологічні матеріали, працівників, продукції. Ці фактори прямо пропорційно формують витрати і є підстави вважати їх змінними.

При проведенні оцінки витрат на виробництво використовують метод групування, індексний метод, ланцюгових підстановок, кореляційно-регресивний, економіко-математичного моделювання. В III розділі всі ці методи використані в процесі прикладних розрахунків.

Головним завданням аналізу витрат на виробництво є оцінка рівня собівартості, виявлення і розрахунок впливу факторів на зміну витрат, на виробництво, виявлення резервів, невикористаних можливостей, нерациональних запасів та витрат [7].

Для вирішення цих задач в процесі проведення аналізу необхідно:

- оцінити структуру витрат;
- абсолютні і відносні відхилення витрат у звітному періоді порівняно з попереднім, а для статей витрат – відхилення порівняно з плановим завданням;
- відносний вплив кожного елемента (статті) на загальну зміну витрат (собівартості).

## **ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІКИ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ**

**Колтиков Ю.О. генеральний директор**

**ТОВ «Естера Трейдинг»**

Для того щоб отримати прибуток (а саме така мета будь-якої підприємницької діяльності), необхідно затратити певну частину капіталу, тобто понести витрати. Для проведення оцінки витрат на виробництво необхідно визначитися з поняттям економічною категорією витрат.

Витрати виробництва – це спожиті в процесі виробництва засоби виробництва, які втілюють у собі минулу працю (сировину, матеріали,